

Przełomowe badania nt. społeczeństwa państwa Piastów

1 sierpnia 2023

W V wieku n.e. zakończyły się zasadnicze procesy demograficzne kształtujące strukturę genetyczną populacji zamieszkującej w X-XII wieku n.e. obszar współczesnej Polski. Do ukształtowania się struktury genetycznej mieszkańców państwa Piastów nie była konieczna żadna dodatkowa migracja mająca miejsce po V wieku n.e. – wynika z badań naukowców pod kierownictwem prof. Marka Figlerowicza.

W minionym tygodniu na łamach „Genome Biology” ukazała się praca „Genetic history of East-Central Europe in the first millennium CE”, która stanowi – jak przekonują badacze – „punkt zwrotny w ponad 200-letniej, gorącej dyskusji toczącej się wokół najbardziej zasadniczych kwestii związanych z pochodzeniem Słowian zachodnich w tym społeczeństwa państwa Piastów”.

Autorami tego przełomowego dla zrozumienia historii środkowo-wschodniej Europy artykułu są biolodzy, archeolodzy i historycy, tworzący interdyscyplinarny zespół badawczy, działający pod kierownictwem prof. Marka Figlerowicza w ramach projektu „Dynastia i społeczeństwo państwa Piastów w świetle zintegrowanych badań historycznych, antropologicznych i genomicznych”. W badania zaangażowani byli naukowcy z Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu, a także z wydziałów Biologii i Historii UAM.

Podczas poniedziałkowej konferencji prasowej prof. Marek Figlerowicz przypomniał, że jeśli chodzi o pojawienie się i obecność Słowian w naszej części Europy – obowiązują dwie skrajne hipotezy. „Od 200 lat toczy się bardzo zażarta dyskusja, czy obowiązującą teorią jest hipoteza autochtoniczna, czy allochtoniczna. Autochtoniczna zakłada, że

Słowianie żyli tu od zawsze, natomiast hipoteza allochtoniczna zakłada, że kiedyś tu żyli Germanie, po okresie wielkich wędrówek ludu, oni opuścili nasze tereny, a przyszli w to miejsce Słowianie” – powiedział.

Zespół publikujący w „Genome Biology” pokazał zaś, „że obie te hipotezy są nieprawdziwe” – podsumował naukowiec. „Bo nie jest prawdą, że żyli tu Słowianie; tu po prostu mieszkali ludzie, którzy byli bardzo podobni do generalnie wszystkich innych sąsiadów żyjących u południowego wybrzeża Bałtyku, czyli na terenie współczesnej Polski żyli ludzie, którzy byli podobni do ludzi z północnych Niemiec, byli podobni do tych, którzy żyli w Danii w tamtym okresie, czyli 2000 lat temu, byli podobni do Litwy, Łotwy – czyli tamtych ludzi też tamtych czasów”.

Profesor zaznaczył, że badania pokazały, że „na tereny współczesnej Polski, mniej więcej w pierwszych wiekach, przyszła chyba nieduża migracja z północy, która jeszcze więcej tego komponentu północnego wprowadziła na nasze ziemie”. Dodał, że przybysze wędrowali przez Polskę z mniej więcej okolic Gdańska, wzdłuż Wisły, a potem Bugu do południowo-wschodniej granicy obecnej Polski – tam, gdzie leży Masłomęcz, mieszając się z ludnością lokalną. „Gdy badamy tę ludność, która tworzyła tę grupę masłomęcką – czyli tę grupę migrantów z północy mieszkających się z lokalną ludnością – to wówczas się okazuje, że to mniej więcej jest taka sama ludność, jak ta, która tworzyła państwo Piastów” – opisał.

Zwrócił przy tym uwagę, że „o ile mogliśmy badać imigrantów z północy – ponieważ oni [...] nie dokonywali kremacji, tylko grzebali swoich zmarłych – o tyle dla ludności miejscowej cały czas kremacja była głównym obrzędkiem pogrzebowym, także nie było możliwości, żeby znaleźć jakieś dane, które by opisywały tę ludność lokalną”.

„I to, co nam się udało zrobić, to właśnie to, że obserwowaliśmy migrantów, którzy przechodzili przez Polskę i

mieszali się z ludnością lokalną. I te domieszki pokazywały nam, kim była ta ludność lokalna. Okazuje się, że ta ludność była generalnie podobna do tych, którzy żyli wzdłuż całego południowego wybrzeża Bałtyku. I mieszkanka dała wszystko, co jest potrzebne, żeby powstało społeczeństwo państwa Piastów. To pokazuje, że wszystkie twory, które ludzie wymyślali – Goci, Słowianie itd., że to tylko pojęcia, one nie mają dużo wspólnego z genetyką i historią biologiczną tych ludzi” – zaznaczył.

W trakcie poniedziałkowej konferencji podkreślono, że upadek Cesarstwa zachodniorzymskiego pod naporem plemion barbarzyńskich doprowadził do powstania w Europie całkowicie nowych struktur politycznych i etnicznych.

„O ile historyczne wydarzenia i procesy leżące u podstaw transformacji od starożytności do chrześcijaństwa na terenach Cesarstwa są stosunkowo dobrze rozpoznane, o tyle nadal niewiele wiemy na temat przemian, które zachodziły równolegle na terenach nienależących do nowo powstałej wspólnoty chrześcijańskiej. Jednym z takich wydarzeń, które ciągle wzbudza liczne kontrowersje, jest pojawienie się Słowian w Europie Środkowej. W celu jego wyjaśnienia sformułowane zostały przed wieloma laty dwie przeciwstawne hipotezy. Pierwsza, hipoteza allochtoniczna, głosi, że Słowianie przybyli do tego rejonu Europy nie wcześniej niż w VI wieku n.e. natomiast druga, hipoteza autochtoniczna, zakłada, że Słowianie zamieszkiwali tereny między Odrą a Wisłą na długo przed Okresem Wędrówek Ludów, tradycyjnie datowanym na między 375 rokiem n.e. (najazd Hunów na Europę) a 568 rokiem (podbój Italii przez Longobardów)” – podkreślono.

Jak też wskazano, zebrane dotychczas dane wskazują, że pod koniec okresu późnego neolitu, 3700-1800 p.n.e., struktury genetyczne populacji zamieszkujących Europę Środkową ustabilizowały się i pozostały w dużej mierze niezmienione do końca epoki brązu, 1800-700 p.n.e. W okresie tym trzy główne komponenty genetyczne tworzyły genomy mieszkańców Europy

centralnej. Pierwszy komponent związany był z mezolitycznymi zachodnimi łowcami-zbieraczami, którzy przybyli do Europy około 14 tysięcy lat temu. Drugi z neolitycznymi rolnikami anatolijskimi, którzy migrowali do Europy 7-8 tys. lat temu. Trzeci z pasterzami znad Morza Kaspijskiego i Czarnego, którzy rozprzestrzenili się w Europie 4-5 tys. lat temu.

Jak tłumaczył w trakcie konferencji prof. Marek Figlerowicz, „zagadnienia związane z późniejszym kształtowaniem się historii genetycznej środkowo-wschodniej Europy przez lata pozostawały kwestią otwartą, głównie ze względu na brak odpowiedniego materiału do badań archeogenomicznych. Kremacja zmarłych była bowiem powszechnym w tym rejonie obrządkiem pogrzebowym od epoki brązu aż do średniowiecza”.

„Aby rozwiązać ten problem, wykorzystaliśmy fakt, że w pierwszych wiekach n.e. na terenach współczesnej Polski inhumacja (grzebanie zwłok) stała się dominującą praktyką pogrzebową wśród ludności związanej z kulturą wielbarską. Populacja ta istniała w dorzeczu Wisły między I a V wiekiem n.e. Większość teorii łączy jej powstanie z migracją północnych ludów zwanych potocznie Gotami” – wskazał profesor.

Dodał, że dotychczasowe badania archeologiczne wskazują, że do V wieku n.e. imigranci z północy żyli obok praktykującej kremacje ludności lokalnej, związanej z wcześniej powstałą kulturą przeworską. Końcowy etap współistnienia kultur wielbarskiej i przeworskiej na terenach obecnej Polski przypadł na okres wędrówek ludów. Po jej zakończeniu kultury materialne na tym terenie stały się bardziej jednorodne, a archeolodzy powszechnie utożsamiają je ze Słowianami, którzy nadal praktykowali kremację zmarłych aż do chrztu pierwszej polskiej dynastii rządzącej (w 966 roku n.e.).

Biorąc pod uwagę te fakty, polscy naukowcy postanowili skoncentrować swoje wielokierunkowe badania archeogenomiczne na dwóch populacjach, które w przeszłości zamieszkiwały obszar współczesnej Polski. Pierwszą populację tworzyli

przedstawiciele kultury wielbarskiej. Drugą populację stanowili reprezentanci społeczeństwa państwa Piastów.

Badania objęły 474 osoby pochowane na 27 cmentarzyskach. Dla 197 z nich zdołano uzyskać dane całogenomowe. „Przeprowadzone analizy wykazały, że populacje związane z kulturą wielbarską tworzyli głównie migrujący z północy mężczyźni oraz lokalne kobiety. Ponadto stwierdziliśmy, że w genomach osób będących mieszanką przybyszów z północy oraz ludności lokalnej, znajdują się praktycznie wszystkie komponenty genetyczne obecne w genomach populacji tworzącej społeczeństwo państwa Piastów. Oznacza to, że już w V wieku n.e. zakończyły się zasadnicze procesy demograficzne kształtujące strukturę genetyczną populacji zamieszkującej obszar współczesnej Polski w X-XII wieku n.e. Innymi słowy, rezultaty naszych badań wskazują, że do ukształtowania się struktury genetycznej mieszkańców państwa Piastów, nie była konieczna żadna dodatkowa migracja mająca miejsce po V wieku n.e. Przedstawione wyniki są zatem zgodne z hipotezą zakładającą genetyczną kontynuację w pierwszym tysiącleciu n.e. na obszarze środkowo-wschodniej Europy” – podkreślili naukowcy Instytutu Chemii Bioorganicznej PAN w Poznaniu.

Autorstwo: Anna Jowska (PAP)

Źródło: NaukawPolsce.pl